

таму што яе не пачыналі. Саліст- гэта карань і ствол, а астатнія спевакі- гэта вецце, ліства, кветачкі і плады дрэва-песні.

Для ансамблевага спявання неабходны партнёрскія якасці, талент стать на момант спеваў адзінай сістэмай. Адзіным спеўныя арганізмам, інструментам. Адначасова гэта неабходныя ўмовы для ўзнікнення імправізацыі.

САПРАЎДНАСЦЬ ІНТАНАЦЫІ. Народным спевам вельмі ўласціва размоўная інтанацыя. Народная песня- гэта, найперш, аповед пра нейкія падзеі. Толькі расказваецца ён узнёсла, распеўна, карацей, прыгожа. Можна таму, што песні выконваліся не толькі для людзей жывых, але, найперш, і для тых, хто адышоў, а таксама для Бога, для святых. Размоўная, апавядальная логіка спеваў рытмізавала спевы, акцэнтавала, нападзіла энэргіяй пасылу.

УНУТРАНЫ МАНАЛОГ. Спяваючы народную песню, кожны спявак перажывае яе і расказвае слухачам. Ад гэтых прастадушных, шчырых аповедаў кожнага ўдзельніка песня, нават аднагалосная, становіцца фактурнай, шматгалосай. Яе расфарбоўваюць тэмбры і эмацыянальныя пасылы кожнага ансамблевага спевака. Пад час выканання песні кожны спявак думае пра сваё жыццё, пра падзеі яго і спавядаецца песняй, раскрывае сваю душу перад людзмі, родам і Богам.

СПЯВАК – АСОБА. Народнае мастацтва нарадзілася і жыло ў вёсцы, ці на хутары. І ідэальны для нас, фалькларыстаў, людзі, якія нарадзіліся і жывуць на зямлі, каля агародаў, каля рэчак, азёраў, палёў і лясоў. А яшчэ яны гаспадары сваіх хат, сваіх агародаў, ураджаяў, сваёй жывёлы. Сумесная праца, веданне ўсімі кожнага чалавека ад нараджэння, веданне ўсімі яго сям’і, яго продкаў, яго добрых і злых учынкаў, адкрытасць і відавочнасць усіх сфер жыцця, прыводзіла да адкрытасці і відавочнасці кожнага чалавека. Ніхто не мог зрабіць сабе лепшы імідж, лепшую “легенду” ці лепшае жыццё. Можна было толькі чысцей памыцца і акуратней апрануцца, болей працаваць і спадзявацца на Бога, што будзе лепшы ўраджай і багацейшы жаніх са сватамі завітае да дзеўкі, або багатая дзеўка пакахае гаротнага бедняка.

Адчуванні гаспадара і арганічная публічнасць адмянялі комплексы псіхалагічныя, а разнастайная фізічная праца, перамяшчэнні(поле, лес, рака, азяро...) вызваляла і ад фізічных зажимаў і комплексаў. Адкрытасць гадала Асабоў, Характары, Індывідуальнасці. А для мастацтва гэта найважнейшыя якасці. Вясковыя людзі, як дзеці, жывыя і рэагуючыя. Калі аўтэнтчны ансамбль выходзіць на сцэну, то іх непасрэднасць, натуральнасць аказваецца для сучаснага чалавека часцяком важней і дзіўней за спевы. Мы ў горадзе губляем гэтую непасрэднасць і сваю Богам дадзеную ўнікальнасць.

СПЯВАК – ВУХА. Ідэальны ансамблевы спявак - гэта суцэльнае Вуха ў момант спявання. На аснове той гукавай карціны, якая далятае да Вуха, спеўны апарат, арганізм, душа (калі высокім слогам) спявака, выдаюць тую музыку, якая з’яўляецца ідэальнай для дадзенага моманту гучання. Спявак і сам не разумее, як гэта атрымліваецца, і адкуль у ім з’яўляюцца гэтыя гукаслучэнні. Фалькларысты не аднойчы назіралі ігру народных музыкантаў. У момант ігры у музыканта “няма твару на твары”. Яго вочы, яго душа перасяліліся ў музыку, якая гучыць.

У сапраўднага ансамблевага спевака ў момант спеваў таксама вельмі задзейнічаны Вуха, якое слухае і Душа, якая выказваецца. Усё астатняе(розум, амбіцыі, характар) заміраюць, каб не нашкодзіць выніку-музыцы.

КАНТАКТ СА СЛУХАЧОМ. Аўтэнтчныя выканаўцы ўмеюць, спяваючы, кантактаваць паміж сабой, каб здзівіць слухача вельмі прыгожай, суладнай мелодыяй- музыкай. І кантактаваць шчыльна са слухачом, каб здзівіць сюжэтам – тэкстам песні. Яны “распавядаюць песню”, вельмі любяць тэксты і не дазваляюць іх скарачаць. Для іх песня, як басня Крылова, мае сваю “мараль”. Нават у песнях каляндарных заўсёды зафіксавана жыццёвая праўда, жыццёвыя адносіны дзяцей і бацькоў, сватоў, свякравоў, нявестак, кумоў, каханых... Тэксты народных песен – гэта энцыклапедыя жыццёвых сітуацый, надвор’яў, працы, войнаў, сенакосаў, жніва, Калядаў, Масляніц і інш. Прытым усё апісана народам вобразна і пераканаўча. Таму так даражаць словамі сваіх песен “апошнія з магікан” нашай вясковай рэальнасці і культуры.

Дар’я Трубіна

КАЛЫХАНКА ЯК ФЕНОМЕН ФАРМИРАВАННЯ АСОБЫ

Тэксты, мелодыі, і абрадавыя дзеянні, якія перадаваліся нам праз стагоддзі, пранізваюць эвалюцыю, гісторыю народа, вялодаюць вялікім сэнсам і нясуць у сабе глыбокія псіхалагічныя задумы. Міжвольна і даступна, падчас і незаўважна, фальклор на падсвядомым узроўні адчыняе і перадае нам вялікі вопыт папярэдніх пакаленняў, іх чаканні, векавыя мары і ўзаемадзеянні мінулых, цяперашніх і будучых культур. І іх роля ў выхаванні вялізарная і, мабыць, ні з чым не параўнальная. Гэта міжвольнае выхаванне ахоплівае ўсе віды беларускага фальклору: казкі, песні, прымаўкі, загадкі і ў тым ліку калыханкі.

Жанр калыханкі неаднаразова разглядаўся даследнікамі. В.А.Жукоўскі ў 1889 годзе быў адным з першых, хто звярнуў ўвагу і паспрабаваў апісаць жанр калыханкі. Разгледзеўшы сабраныя і перакладзеныя ім калыханкі Персіі, апісаў укладзенае ў іх пачуццё клопату і пшчоты маладой персіянкай аб сваім немаўляці [3]. З таго часу жанр калыханкі не заставаўся без увагі сярод навукоўцаў-фалькларыстаў, і зараз з’яўляецца важным сродкам педагогічнага ўздзеяння і псіхатэрапеўтычным эфектам.

Для дзяцей калыханкі з'яўляюцца самымі першымі творамі па часе ўспрымання. Яны разлічаны на слухача, які яшчэ не разумее слоў, гэта абумовіла форму песні, рытм, мелодыю і прастату кампазіцыі [2, с. 10].

Малюнак 1 – Прыклад ладавай пераменнасці [2, с. 78].

Малюнак 2 – Прыклад двухдольнага метра [2, с. 185].

Іспанскі пісьменнік і фалькларыст Ф.Г.Лорка выказаў думку: «Не было роўна ніякай неабходнасці, каб у калыханкі з'явіліся словы. Каб прыйшоў сон, дастаткова аднога рытму і проста вагання голасу ў гэтым рытме. Для ідэальнай калыханкі досыць проста чаргавання дзвюх нот, усе працяглей і выразней» [5]. Таму у нашай працы мы звернем большую ўвагу на музычныя адметнасці і структуру калыханкі.

Для калыханак характэрна адсутнасць вострага рытму і рэзкіх скокаў мелодыі, напружаных інтэрвалаў, танальнай пераменнасці, ціхае і спакойнае выкананне, але мае месца быць і свая асаблівая дынамічныя градацыя выканаўцы ў залежнасці ад таго, засынае дзіця ці плача [2, с. 46]. Ладавая пабудова калыханак у асноўным складаецца з натуральных мажорных і мінорных ладоў [1]. Не характэрнай з'яўляецца танальная пераменнасць, а вось ладавую пераменнасць, як сродак выяўлення інтанацыйнага каларыту, можна сустрэць даволі часта [2, с. 48]. Сярод асноўных метраў у беларускіх калыханках больш распаўсюджанымі з'яўляюцца 2/2 і 4/4. Метры 3/4 і 6/8 надаюць зладжанасць, супакой і плыўнасць мелодыі [2, с. 48]. Варта адзначыць, што двухдольныя метры, за кошт настойлівага выканання адной і той жа мелодыі на працягу ўсёй калыханкі, больш блізкія па сваім характары да замовы.

На тэрыторыі Беларусі прыклады замоў у гэтым калыханак захаваліся значна менш, чым на суседніх тэрыторыях Украіны і Расіі. Таму гэты магічны настрой больш выразна выўляецца ў мелодыі. Нескладаны рытм цыклічнага тыпу, які з'яўляецца характэрным для гэтага жанру, супакойвае немаўля і спрыяе назапашванню пачуццёвых уражанняў. Найбольш каларытныя і ўстойлівыя рытмічныя фігуры прыведзены ў прыкладзе на малюнку ніжэй.

Малюнак 3 – Прыклад найбольш устойлівых рытмічных фігур [2, с. 49].

Малюнак 4 – Прыклад адваротнага пункцірнага рытму [2, с. 48].

Рытмічныя фігуры калыханак самыя разнастайныя. Але адваротны пункцірны рытм з'яўляецца тыповым толькі для калыханак. Часцей за ўсё калыханкі ўяўляюць сабой караценькія песні з простымі, але дынамічнымі сюжэтамі, якія распавядаюць пра тых рэчы, што даступныя дзіцячаму разуменню, і таксама абагульняюць іх. У гэтых нескладаных малюнках змяшчаецца шырокае кола паэтычных асацыяцый. Усе гэтыя гукавысотныя, рытмічныя асаблівасці, мова, вобразны змест калыханак спрыяюць фарміраванню памяці, структураванню псіхікі і паступоваму фарміраванню свядомасці дзіцяці. Святло, якое сыходзіць ад гучання калыханак, робіць унутраны і знешні дзіцячы свет поўным гармоніі і святла.

У апошні час вялікая ўвага надаецца разуменню прыроднай сувязі і ўзаемадзеянню паміж маці і дзіцем. Яшчэ ў мінулым стагоддзі навукоўцамі ў эксперыментальных даследаваннях было выяўлена, што немаўля аддае пераважную зацікаўленасць чалавечаму голасу, чым простым гукам той жа высотнасці і гучнасці [6]. А ваганне голаса маці, па меркаванні фізіёлагаў, майструюць нейроны дзіцячага мозгу. Па сродкам спеву калыханак, голас маці перадае змястоўную праграму і дапамагае наладзіцца немаўляці на яе выкананне.

Калыханкі нясуць у сабе назапашаны досвед усіх папярэдніх пакаленняў, і дзякуючы генетычнай памяці [4], мінавіта ў сне, дзіця ўступае ў непасрэдны кантакт з калектыўным несвядомым, якое захоўвае вялікую колькасць першапачатковых выяў (архетыпаў), і дзе архетыпічныя вобразы з'яўляюцца ў самых прымітыўных формах [7]. Абуджэнне генетычнай памяці, развіцце душы чалавека звязаны з засваеннем роднай мовы, разумення яе слоў, сэнсаў і зваротаў, праз штодзённае паўтаранне літар (а-а), складоў (лю-лі) і слоў калыханак.

На аснове сказанага вышэй, мы можам зрабіць вывад, што роля калыханак, (і роля фальклору ўвогуле), нясе ў сабе вялікую значнасць, выступаючы сродкам для выхавання псіхалагічна здоравага чалавека, пакалення, паважаючага сваіх бацькоў, гісторыю, мову і традыцыі.

Спіс літаратуры:

1. Аляхновіч, А.М. Фальклор у выхаванні школьнікаў / А.М. Аляхновіч. – Мінск : Чатыры чвэрці, 2008. – 198 с.
2. Беларуская народная творчасць. Дзіцячы фальклор / рэдкал.: К.П. Кабашкікаў (гал. рэд.) [і інш.] – Мінск : Навука і тэхніка, 1972.
3. Жуковский, В.А. Колыбельные песни и причитания оседлого и кочевого населения Персии / В.А. Жуковский // ЖМНП. – 1889. – Январь.

4. Карабулатова, И.С. Кольбельная песня Тюмени / И.С. Карабулатова, Л.В. Дёмина – Тюмень : Экспресс, 2004. – 127 с.
5. Лорка, Ф.Г. Стихи. Театр. Проза : Избр. произв. : в 2 т. / Ф.Г. Лорка. – М. : Худож. лит., 1976.
6. Мухамедрахимов, Р.Ж. Формы взаимодействия матери и младенца / Р.Ж. Мухамедрахимов // Вопр. психологии : интернет-журнал [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.voppsy.ru/frame25.htm>. Дата доступа 08.04.2015.
7. Юнг, К.Г. Структура психики и архетипы / К.Г. Юнг. – М. : Академ. проект, 2009. – 303 с.

Дин Шуюэ

ПОЭТИЧЕСКИЕ СВЯЗИ СВАДЕБНО-ОБРЯДОВЫХ ПЕСЕН БЕЛАРУСИ И КИТАЙСКОГО РЕГИОНА ВНУТРЕННЯЯ МОНГОЛИЯ

Свадебные песни неразрывно связаны с обрядами свадебной церемонии, являясь ее стержневой основой. В этой тесной и прочной связи песни играют роль завершающего компонента каждого этапа свадьбы. На свадьбе исполняются, как правило, те песни, которые соответствуют определенному свадебному обряду и отражают морально-нравственные нормы и взаимоотношения между людьми, при этом они выполняют четко очерченные функции. Попытаемся описать особенности народных песен в китайской (на примере свадебных песен китайских монголов) и белорусской свадьбе.

Весь свадебный обряд как китайской, так и белорусской свадьбы на каждом своем этапе изобилует песнями. Песни практически во всех древних обрядах (особенно в свадебных) имеют магический смысл, особенно это относится к языческо-христианской народной обрядности белорусов, в которой языческий компонент празднования свадьбы сильно сближает белорусские традиции с китайскими свадебными обычаями.

Вера в магическую силу слова (и пения) известна с древности не только в Китае, но и в Беларуси. В свадебных песнях как китайцев, так и белорусов прославляются молодые, звучат пожелания им счастья, здоровья, благополучия, рождения здоровых детей. Например, и белорусы, и китайцы верили, что если бедных и некрасивых в песнях называют красивыми и богатыми, то так и будет на самом деле.

В белорусской свадьбе молодых в песнях часто называют «князем и княгиней», «боярином с боярыней», тем самым отмечая исключительное их положение в этот единственный в жизни день и возлагая надежду на то, что жить они будут в благополучии, как настоящие бояре и князья. Тема трагизма, мистического перехода брачующихся из одной жизни (с родителями) в другую (самостоятельную) в белорусских свадебных песнях отражалась многими образами, один из которых – образ пчелы: «Что ж вы, пчелушки, мед не несете? // или вас, пчелушки, водой намочило? Дождем замочило, росой покрыло?» [1, с. 23]. В китайской культуре таких мотивов достаточно много. Например, в песне «В высокогорных рощах // щебечут разноцветные пташки; // мать качала в колыбели свою дочь, // а теперь тоскует по ней» [2, с. 16] ярко проявляется материнская тревога, материнское страдание. Но расставание с дочерью – это неизбежное событие, самое главное в этой ситуации – чтобы дочь после того, как вышла замуж, побыстрее привыкла к новой обстановке в доме родителей мужа, чтобы жизнь ее складывалась благополучно, поэтому родители перед ее отъездом поют песни, которые выступают в качестве родительского наказа, когда они проговаривают все детали вплоть до мелочей, не скрывая горькой правды, которая высказывается с добрыми намерениями.

Интересно описание в белорусской свадьбе матери жениха – свекрови. Например, «Чего, Анечка, чего, молодая, так жалостно плачешь? // Ощущаешь ли свою свекровь благою? // – Чувствую, не чувствую, но хорошо знаю, что неродной мамой она мне будет» [3, с. 215].

Главные герои свадебных песен белорусов – девушка и парень. Образ девушки, воплощенный народом, предстает в чрезвычайной поэтической красоте: она наделяется способностью на глубокие чувства, верностью в любви, нравственной чистотой, благородством, честностью, трудолюбием.

Один из древних китайских свадебных обычаев – отдавать дочь замуж в дальние края. В древности людям нельзя было нарушать бытующие в народе законы и правила, можно было лишь принять то, что уготовила судьба. На жизнь после свадьбы также возлагаются надежды, однако скорое расставание с родными и близкими переполняет душу печалью: «не укротить норовистого коня, // по-прежнему будет раздаваться его ржание к табуны лошадей, // своенравная девушка все так же будет // скучать по доброте своего отца» [2, с. 16]. Это скорбь родителей, которые так любят своего ребенка, что не в силах расстаться с ним. В белорусской свадьбе образ плачущей невесты очень распространен: «Прими боярочку, которая стоит на крыльчке, платочком накрыта, слезами облита».

В китайском регионе Внутренняя Монголия наиболее распространенными песнями, сопровождающими различные свадебные обряды, являются «Кукушонок», которую исполняют племена алашань во время обряда «проводы невесты в дом жениха»; «Черная ветка растет», которую поют турситы на свадебном застолье в честь семи невесты; «Темная лошадка Хуалянь», исполняемая во время пира в комнате новобрачных; «Бледная лошадь», звучащая на церемонии «снятия фаты»; «Волосы длиной в один чи», которую поют на обряде расчесывания волос жители Ордоса; «Проводы невесты», которая поется на обряде проводов невесты в дом жениха; «Песня благодарности мудрому старшему поколению», «Радуга словно красная кобыла», «Ветки ивы над чистой водой», исполняемые на свадебном банкете монгольской знати в провинции